

Pak se to začalo kazit. Před první světovou válkou poněkud, ve válce silněji, po válce nadobro. A tak se i v nejzapadlejším krušnohorském brlohu dozvídali senzační skutečnosti. Že už po staletí úpějí pod českým jhem. Že jsou předurčení vládnout, ne úpět. Zbláznit nevědomé masy není ani tak otázka psychologického mistrovství jako spíš drzosti. Sedláci, dřevorubci a foukači skla začali pod přemírou informací vidět stále krvavěji. A mnozí, kteří viděli jasně, předstírali, že vidí krvavě. Neboť s těmi, kteří odmítali krvavě vidět, bylo krvavě naloženo. Ale moudrý hlas je vždycky tišší než válečný zpěv. Navíc byly moudrým hlasům zabaveny tlampače. Synkové z Poohří pak oblékli slušivé uniformy a zabíjeli na všech bojištích Evropy. Někteří ze strachu. Jiní z vlastní iniciativy. Tři milióny soukmenovců opouštěly tou dobou půdu, kterou jejich předkové vyrvali divočině. Ztracená generace probuzená ze snů, jež nebyly polehčující okolností. Generace, která ve svém úhrnu neměla nárok na soucit, neboť se jí téměř podařilo přeměnit podstatnou část Evropy v největší hřbitov dějin. Historie někdy musí uklízet, aby mohla pokračovat.

Zdeněk Šmíd (*Strašidla a krásné panny*)

Změny ve struktuře obyvatel

Po roce 1918, kvůli zajištění klidu a stability nového státu, byla všechna důležitá místa státní správy v jáchymovském politickém okrese obsazena českým personálem, který přišel z vnitrozemí nově narozené Československé republiky. Zdejší německé obyvatelstvo přijalo vznik republiky nevraživě a místní německé obecní správy nově příchozí české úředníky nepřijaly za své. Německá menšina v pohraničí měla většinou separatistické tendence, které vedly až k pokusu o vytvoření samostatné provincie Deutschböhmen, který byl vládou ČSR zlomen vojenskou mocí.

Nový československý stát sice osamostatněním získal převážnou část surovinových zdrojů a průmyslové výroby bývalé monarchie, takže od svého vzniku patřil k průmyslově poměrně zdatným státům Evropy, ale ve srovnání se státy západní Evropy měl průmysl zastaralý a ani produkce v prvních poválečných letech pro nedostatek surovin zdaleka nedosahovala předválečné úrovně. Zreformovat hospodářství nového státu z válečných poměrů na mírové, v atmosféře nedostatku potravin, s nízkou produktivitou práce a za společenského úpadku s náklonností k revolučním náladám, nebyl úkol snadný.

Relativně velmi rozvinuté bylo naše hornictví, především uhelné, které v těžbě na hlavu předstihovaly jen Velká Británie, Německo a Belgie. Obdobné postavení mělo i hutnictví. Hospodářská krize (1921-1923) poválečnou obnovu ekonomiky pozdržela, neboť v jejím důsledku poklesla produkce železa a oceli, i těžba hnědého a černého uhlí. V následujících několika letech byl ale překonán předválečný objem průmyslové výroby a republika zažívala nebývalou konjunkturu. Ne však na dlouho.

Během let světové hospodářské krize (1929-1933), jejímž důsledkem byl hluboký pokles výroby, se začaly rozpory mezi československou státní správou a místními německými správami

ještě v roce 1936 se i v Jáchymově zdálo, že život ukazuje jen tu lepší stránku

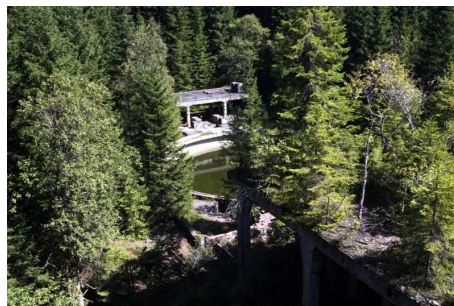
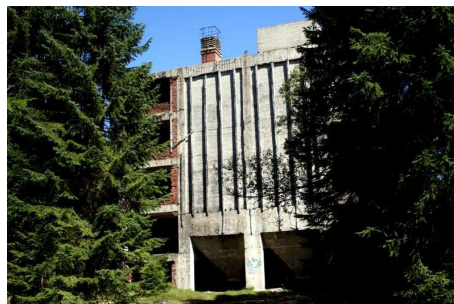
vyhrocovat. Zotavování československé ekonomiky postupovalo mnohem pomaleji než v ostatních evropských státech. Mohla za to i zpožděná a nedostatečná modernizace průmyslu a zemědělství. Zvyšující se nezaměstnanost a prohlubující se bída nastolily vhodné podmínky pro nově nastupující nacionalismus a nacismus.

Snaha upevnit si pozice v pohraničí tím, že do jazykově německých oblastí, do nichž patřily i Krušné hory, byli dosazováni čeští státní úředníci, nahrávala německému nacionalismu, který vzrůstal hlavně od doby, kdy se od roku 1933 dral v sousedním Německu k moci nacistický režim Adolfa Hitlera. V roce 1935 kandidovala v parlamentních volbách v ČSR poprvé Henleinova Sudetoněmecká strana, jejímž cílem bylo získat pro Němce úplnou autonomii. Německé obyvatelstvo, jež dosud stálo na pozicích republiky početně sláblo, až Henlein získal drtivou podporu. Náhle bylo myšlení jiné, snad i smích byl jiný.

Mnichovským aktem Československá republika ztratila roku 1938 pohraniční oblasti v rozloze 41 098 km² s celkovým počtem 4 879 000 osob, z nichž 1 250 000 bylo Čechů a Slováků. České obyvatelstvo bylo 1. 10. 1938 z obcí vyhnáno a mezi jinými oblastmi i Krušnohoří, jako tzv. sudetská župa (Sudetengau), se stalo součástí třetí říše. Hospodářská struktura byla kriticky narušena, neboť okleštěný stát nebyl schopen udržet hospodářskou stabilitu. Téměř úplně byly totiž ztraceny hnědouhelné pánve a značná část ostravského černouhelného revíru, takže těžký průmysl se zákonitě dostal do závislosti na Německu. Dne 14. března 1939 si „bratři“ Slováci vytvořili vlastní Slovenský štát a 15. března 1939 byl i zbytek někdejšího Československého státu uchvácen Německem. Český průmysl se stal součástí Hitlerovy válečné mašinérie.

Za války, v letech 1939-1945, probíhala v Krušnohoří intenzivní těžba zejména uranové rudy (Jáchymov) a cínu (Jelení). V jáchymovských dolech pracovali za nelidských podmínek převážně sovětsí, francouzští a polští váleční zajatci, Češi a antifašisté. Do počátku roku 1945 bylo z jáchymovské rudy vyrobeno 15,82 gramů radia. V roce 1942 byla v Jelení (Hirschenstand) dokončena výstavba technicky dokonale vybaveného dolu s úpravnou těžařské firmy Zinnbergbau Sudetenland G.m.b.H. (Po válce bylo zařízení úpravnou demonstrováno a znovu zprovozněno v kladenském černouhelném revíru.)

Konec 2. světové války v Krušných horách opět zcela změnil osud. Perzekuce místních Němců tzv. Revolučními gardami i jejich rozčarování a apatie z prohrané války vedly ke zhroucení zdejší politické a správní struktury. V republice došlo zřejmě k největší migraci obyvatelstva od třicetileté války.

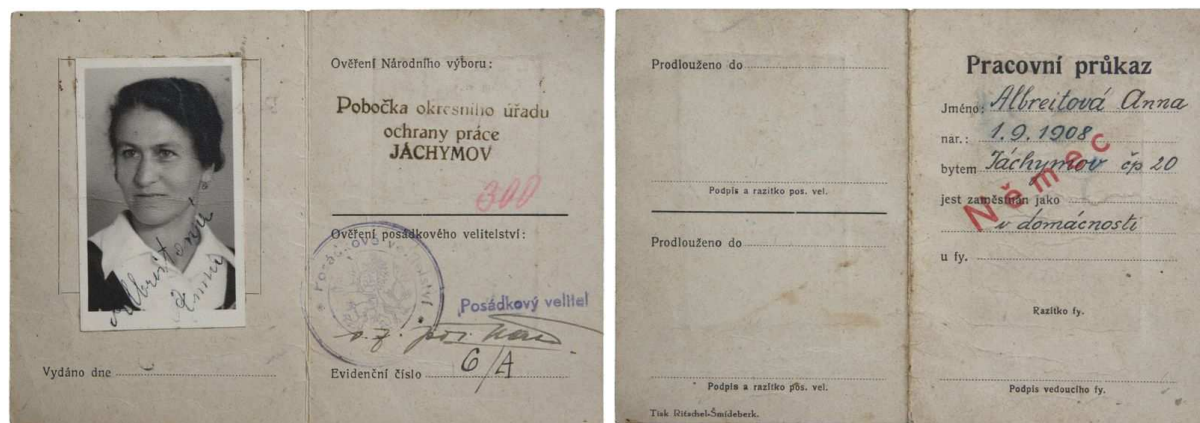

monumentální cínový důl s úpravnou v Jelení, postavený během II. svět. války (pod zásobníky dodnes najdeme vytěženou rudu)

(2009)

V letech 1945-1946 byl zdejšími německými obyvateli na základě dekretů prezidenta Beneše zkonfiskován majetek. V souladu s Postupimskou dohodou byl proveden jejich odsun do válkou zničeného Německa, s výjimkou antifašistů, vysoce specializovaných odborníků a pracovních sil, nutných pro práci v dolech.

(Jakékoli zločiny kohokoli by se měly vždy trestat, ale zhoubnou kúrou pro dějiny a mimořádně nešťastné je vytrhávání historických událostí z dobového kontextu a snaha o jejich přesazování do souvislosti současné. Ve spojitosti se sudetskými Němci se dnes často hovoří o jejich odsunu a křivdách na nich páchaných. Méně se prezentuje, že až snad každý druhý Němec z pohraničí dodával před Mnichovem informace nacistické tajné službě, která dlouhou řadu let chystala útok na Československo.)

Zjistajasna nebylo opuštěnějšího místa na světě. Nikdo netrhal ovoce ze stromů, bodláky nikoho nepíchaly. Dojemný až k pláči musel být pohled na prázdný dům, kam se vytrvale navracela kočka, která nestačila zapomenout. Smutný pak na otevřené dveře chalup, kde vás nikdo nevítal a kam se drze draly kopřivy. Zoufalé vesnice uprostřed lesů vábily náhodné kolemjdoucí tlukotem vysklených oken a plandajících okenic. Krajina se vylidnila, osaměla, ztratila teplo, svou důvěrnou atmosféru, jež jí dodávala přítomnost člověka a jeho dílo. Přes nelítostný rozchod Čechů a Němců ale zůstala, přežila staletí. Co si ale zabořilo, co se ztratilo...

hromadný hrob dvaceti šesti Rudoarmějců na hřbitově v Perninku

(2010)

České obyvatelstvo se vrátilo zpět a převzalo správu úřadů. Konec 2. světové války ale neznamenal obnovu politického a hospodářského dění v předválečné podobě. Iluze demokratického vývoje se záhy rozplynula, protože Československo bylo začleněno do sféry sovětského politického a hospodářského vlivu. Po podepsání mezistátní dohody se SSSR (1945) o vyhledávání, těžbě a dodávkách radioaktivních surovin nastal poslední, zato velmi intenzivní rozvoj dolů v jáchymovské oblasti. V roce 1946 vznikl národní podnik Jáchymovské doly se sídlem v Jáchymově, jehož ústřední ředitelství bylo umístěno do zrušené státní tabákové továrny. Vznikla potřeba značného počtu pracovních sil pro těžbu uranové rudy. Po náborových akcích v celé republice se prudce zvýšil nejen počet obyvatel tehdy vylidněného Jáchymova, ale pro jeho omezenou ubytovací kapacitu i okolních měst a obcí.

